

รูปแบบ และองค์ประกอบบ้านเรือนไทยประเพณีภาคกลางที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน Changes of Forms and Elements of the Central Thai Traditional House in Present Day

พิทาน ทองศาโรจน์¹และอรศิริ ปาณินท์²

¹ นิสิตปริญญาเอกสาขาวิชาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
และบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

* เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ ระดับดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2555

² ศาสตราจารย์ สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
และบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บทคัดย่อ

บทความนี้แสดงการศึกษารูปแบบ และองค์ประกอบของเรือนไทยประเพณีภาคกลางในปัจจุบัน โดยการศึกษาผลงานการสร้างเรือนไทยของช่างปรุงเรือนไทยในปัจจุบันในพื้นที่ภาคกลาง 3 จังหวัด ได้แก่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสงคราม การศึกษาใช้วิธีการสำรวจ และสัมภาษณ์ช่างปรุงเรือนไทย โดยกรณีศึกษานี้กำหนดขึ้นจากการพิจารณาค้นหาตัวช่างปรุงเรือนไทยตามที่มีผลงานปรากฏอยู่ในระบบออนไลน์เป็นหลัก และผลการศึกษาพบว่าปัจจัยของเทคโนโลยีในการก่อสร้าง กับปัจจัยของราคาวัสดุ อันได้แก่ ไม้ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และองค์ประกอบของเรือนไทยประเพณีภาคกลางในปัจจุบัน

ซึ่งปัจจัยทั้งสองส่งผลให้เกิดรูปแบบ และองค์ประกอบของเรือนไทยประเพณีภาคกลางในปัจจุบัน ที่มีรูปแบบ และองค์ประกอบของเรือนไทย และการศึกษาพบว่าช่างปรุงเรือนไทยมีบทบาทในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะเป็นผู้กำหนดรูปแบบ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: บ้านเรือนไทย ช่างปรุงเรือนไทย รูปแบบและองค์ประกอบเรือนไทย

Abstract

This paper presents a study of form and elements of the central Thai traditional house. Which emphasized the learning from the Thai traditional house maker process in selected provinces, those are, Ayutthaya, Ratchaburi and Samutsongkram. Searching from the internet system, plus field survey and in depth interview. It was found that construction technology and the price of raw material especially wood, are the two aspects which mainly concerned with the changing of Thai traditional house form and elements.

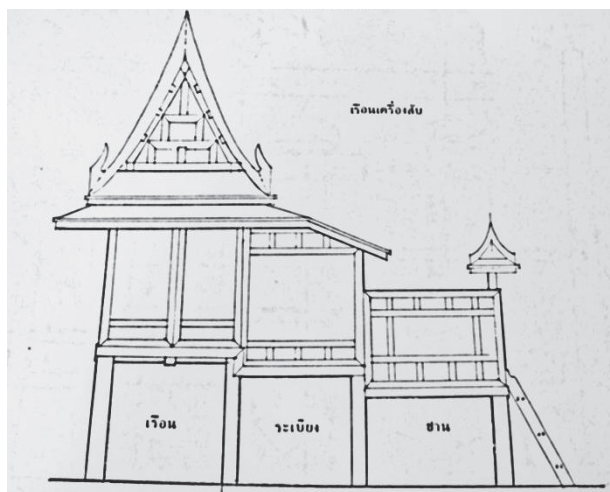
The two findings force for the establishing of form and element of the central Thai traditional house. In a study Thai traditional house maker is the important role in the central Thai traditional house changing. And Thai traditional house maker is a designer who knows the problems and solve them.

Keywords: The Central Thai Traditional House The Thai Traditional House makers Form and elements of the Central Thai Traditional House

1. บทนำ

บ้านเรือนไทยภาคกลางมีพัฒนาการมายาวนานตั้งแต่ยุคโบราณของไทย นับย้อนได้ถึงยุคสมัยอยุธยา ดังที่ปรากฏเป็นเอกสารบรรยายในจดหมายเหตุของแกมปีเฟอร์ ชาวเยอรมัน (กรมศิลปากร, 2487) ที่พูดถึงลักษณะของเรือนที่สร้างขึ้นตามพื้นที่ริมแม่น้ำ โดยทำการยกตัวเรือนให้สูงขึ้น และมีการแบ่งห้องออกเป็นส่วนๆ ซึ่งลักษณะดังกล่าวก็ยังคงปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน รูปลักษณะของเรือนไทยได้มาจากการสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และลักษณะการอยู่อาศัยของคนในสมัยนั้น เช่นการยกขึ้นของพื้นเรือนที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่มีการขึ้นลงของแม่น้ำอันเป็นเหตุของน้ำท่วม และความสามารถในการป้องกันภัยอันเกิดขึ้นในยามค้ำคื่นของเรือนไทย ส่วนลักษณะของเทคโนโลยีทางการก่อสร้างเป็นการใช้ไม้เป็นวัสดุพื้นฐานหลักในการก่อสร้าง และใช้เทคนิคในการยึดต่อ หรือเชื่อมระหว่างองค์ประกอบเรือนส่วนต่างๆ ด้วยการใช้วิธีการเข้าสลักเดือยเป็นสำคัญ

ลักษณะของเรือนไทยที่ใช้ในการศึกษาจะเป็นไปตามลักษณะของเรือนไทยครอบครัวเดี่ยว (สารานุกรมไทยฯ เล่มที่ 13, 2549, 8) ซึ่งมีลักษณะเป็นเรือนที่มี 3 ช่วงเสา โดยประกอบด้วย พื้นที่ส่วนที่เป็นห้องนอนซึ่งมีขนาด 2 ช่วงเสา และพื้นที่ส่วนที่เป็นห้องโถงที่จะใช้เป็นที่สำหรับทำห้องพระซึ่งมีขนาด 1 ช่วงเสาและมีการต่อส่วนของระเบียงออกไปทางด้านข้างเรือน 1 ช่วงเสา รวมทั้งต่อส่วนที่เป็นชานโล่งออกไปอีก 1 ช่วงเสาดัดจากกระเบื้องออกไป (รูปที่ 1)

รูปที่ 1 ลักษณะเรือนไทยที่ใช้ในการศึกษา

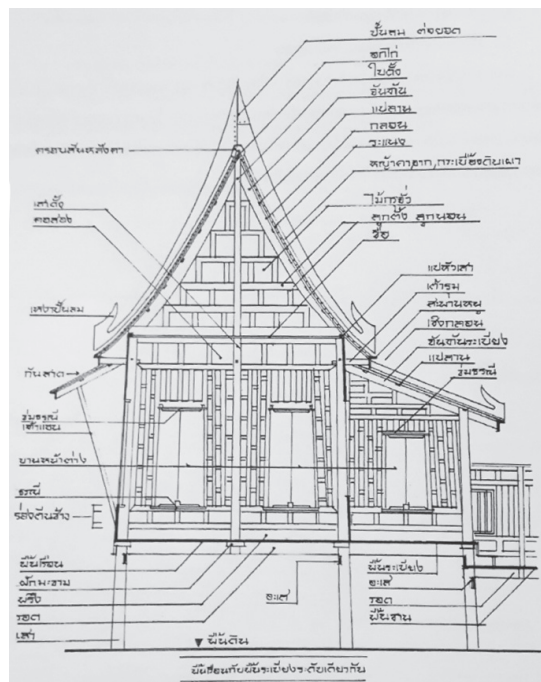
ที่มา: อภิธานศัพท์เรือนไทยภาคกลาง. จุลทัศน์พยาฆรรณท์ หน้า 83

แต่ถ้ามีการขยายตัวของครอบครัวเช่น เมื่อลูกหลานแต่งงานจะขยายตัวเรือนใหม่เป็นแถวถัดจากเรือนหลัก จัดเรือนแบบเป็นกลุ่ม หรือทำการสร้างเรือนใหม่ออกจากเรือนหลักโดยไม่ต่อเนื่องกันแต่อยู่ใกล้ๆ (สารานุกรมไทยฯ เล่มที่ 13, 2549: 8) ทำให้ลักษณะของเรือนไทยดั้งเดิมจะมีการกำหนดลักษณะเรือนเป็นแบบปิด คือรูปร่าง และองค์ประกอบของเรือนจะมีองค์ประกอบที่เด่นชัดและเหมือนกันทั้งหมด แต่ใช้การเพิ่มจำนวนเรือนแทน เพื่อเป็นการกำหนดกลุ่มเรือนสำหรับแสดงถึงการขยายตัวของครอบครัว

2. รูปแบบเรือนไทยภาคกลางตามแนวคิดดั้งเดิม

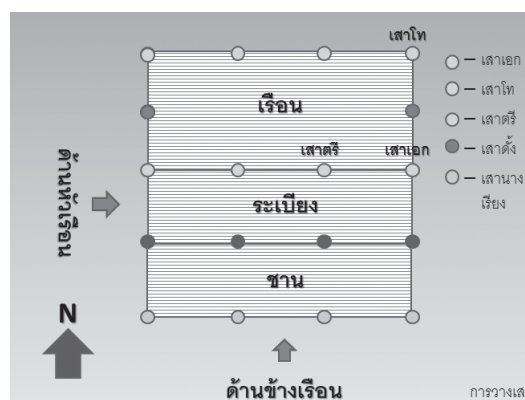
ลักษณะองค์ประกอบของตัวเรือนไทยประเพณีภาคกลางซึ่งทั้งหมดจะใช้ไม้เป็นโครงสร้างหลักสำคัญ สามารถแบ่งออกได้ออกเป็น 6 ส่วน (เสฐียรโกเศศ, 2531:25-50) อันได้แก่ 1) ส่วนฐานราก และเสาเรือน 2) ส่วนโครงสร้าง รอด ตง

พริ้ง เต้า หัวเทียน คอสอง สำหรับทำหน้าที่รับพื้น และชายคา 3) ส่วนจั่ว ชื่อ จันทัน ซึ่งใช้เป็นเครื่องบนหลังคา 4) ส่วนเครื่องหลังคา 5) ส่วนเครื่องมุงและ 6) ส่วนที่เป็นส่วนประกอบเรือน ได้แก่ ฝา ประตู หน้าต่าง และบันได (รูปที่ 2) โดยส่วนของฐานรากในสมัยก่อนใช้การก่อสร้างโดยการขุดดิน และวางฐานรากประเภทโครงสร้างไม้เป็นแพเรียกว่า แระ และทำการตั้งเสาไปบนระ โดยมีโครงสร้างช่วยยึดเสาให้ตั้งตรงอยู่ได้เรียกว่าจัว และกงพัดส่วนเสาเรือนมีอยู่หลายต้น โดยในการวางเสาจะเป็นไปตามความเชื่อ โดยการวางเสาเรือนมีการแบ่งลำดับศักดิ์เพื่อบ่งชี้ความสำคัญออกเป็น เสาตั้ง เสาเอก เสาโท เสาตรี และเสافل หรือเสาสามัญ (รูปที่ 3) และเพื่อวัตถุประสงค์ที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยมีความสุข

รูปที่ 2 ลักษณะโครงสร้างองค์ประกอบเรือนไทย

ที่มา: โครงสร้างการจัดทำองค์ความรู้ด้านการสำรวจสถาปัตยกรรมเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน (อาคารเรือนทรงไทย). กลุ่มอนุรักษ์โบราณสถาน สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา กรมศิลปากร. หน้า 33

รูปที่ 3 ลักษณะลำดับศักดิ์ของเสาในเรือนไทย

ที่มา: สไลด์นำเสนองานวิจัยของผู้วิจัยเอง, พิทาน ทองคำโรจน์

นอกจากนี้การแบ่งความสูงตัวเรือนใช้การกำหนดผ่านทางความสูงของรอดเป็นหลัก โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง ช่วงล่างของรอดเรียกว่า เตี้ยล่าง และเหนือรอดขึ้นไปเรียกว่า เตี้ยบน ในบางครั้งมองว่าการแบ่งเตี้ยบน เตี้ยล่าง เป็นไปตามความสวยงาม แต่จริงๆ แล้วการแบ่งช่วงรอด และการเจาะรูรอดก็มีเรื่องของ การดูโลกของผู้อาศัยเป็นหลักด้วย (พลูหลวง, 2546: 36) โครงสร้างพื้นนับเป็นส่วนสำคัญของการใช้งานของผู้อาศัยในเรือนโดยปกติใช้ไม้ขนาดหน้ากว้าง 40 45 และ 50 ซม. หน้า 5 ซม. เป็นหลักโดยโครงสร้างที่รองรับพื้นก็คือ รอด ทำจากไม้เนื้อแข็งขนาดสูง 20-25 ซม. หน้า 5 ซม. การวางแผนไม้ใช้การตีขีดที่มีการเข้าเตี้ยระหว่างแผ่นไม้เป็นหลัก ในภายหลังมีการปรับปรุงเพื่อลดขนาดไม้โดยการเพิ่มตงบนรอดสำหรับรองรับพื้นแทนการวางพื้นบนรอดโดยตรง ในส่วนปลายของเสาทำหน้าที่รองรับส่วนของช่อซึ่งเป็นส่วนหลัก ในการรองรับโครงสร้างหลังคา ส่วนประกอบโครงสร้างหลังคาทำหน้าที่ในการรองรับวัสดุด้วยวัสดุจำนวนมากในสมัยก่อน มีอยู่หลายประเภททั้งที่เป็น หญ้าแฝก ไม้แผ่น และกระเบื้อง เนื่องด้วยวัสดุมีขนาดเล็กและมีความลาดเอียงที่มาก เพราะธรรมชาติของประเทศไทยมีสภาพอากาศที่ฝนตกชุกจึงต้องมีการทำหลังคาให้เอียงมากๆ เพื่อกันน้ำฝนไหลย้อนกลับ เข้าในหลังคา วัสดุวางวางอยู่บนระแนง ขนาด 2.5x2.5 ซม. และวางบนกลอนขนาด 1.5x7.5 ซม. และกลอนจะวางอยู่บนแปชนิดแปลน ขนาด 5x10 ซม. ส่วนแปหลักเรียกว่า แปหัวเสา ใช้ช่วยยึดหัวเสาแต่ละต้น โดยจะติดตั้งอยู่กับช่อโดยการบากอมกันไป ช่วยในการรับ น้ำหนักของจันทัน และเครื่องบนหลังคาที่มีทั้งตั่ง และอกไก่ หลังคาส่วนมากของเรือนไทย มักทำเป็นทรงจั่ว มีหน้าจั่ว และบันลมประกอบขึ้นมา โดยหน้าจั่วที่นิยมใช้ แบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ หน้าจั่วลูกฟัก หรือ หน้าจั่วพรหมพักตร์ หน้าจั่วรูปพระอาทิตย์ และหน้าจั่วใบปรีอ ซึ่งหน้าจั่วแต่ละแบบแบ่งตามรูปแบบการนำไปใช้ที่สำคัญ (สารานุกรมไทยฯ เล่มที่ 13, 2549 : 23-29)

โครงสร้างผนัง หรือฝาเรือนนับเป็นส่วนประกอบเรือนที่สำคัญ โดยโครงสร้างที่รองรับฝาคือ พริ้ง ซึ่งเป็นแผ่นไม้ ที่ทำหน้าที่รับฝาเรือนแล้วยังทำหน้าที่รัดเสาเรือนให้อยู่ในกรอบ และช่วยกำหนดแนวของตัวเรือนให้ไม่เกิดการบิดเบี้ยวของ ทรงเรือนไทย ฝาเรือนที่ใช้ในเรือนไทยมีอยู่หลายประเภท โดยลักษณะของฝาแบ่งไปตามการตอบสนองต่อการใช้งานของผู้อาศัย เช่น ฝาเรือนแบบประทุนสำหรับเรือนโดยทั่วไป ฝาเรือนแบบฝาสสำหรับเรือนครัวซึ่งมีประสิทธิภาพในการ ระบายอากาศที่ดี และแนวทางการพัฒนาของช่างที่ปรุงเรือนไทยนั้นๆ เช่น ฝาเรือนแบบฝาเพี้ยม หรือ ฝาลัง ที่มีที่มาจาก แนวคิดของช่างจีนในสมัยรัชกาลที่ 5 (น.ณ.ปากน้ำ, 2548 : 21)

องค์ประกอบเรือนประเภทประตู โดยปกติประตูทำหน้าที่เป็นช่องทางเดินเชื่อมระหว่างตัวเรือน และโดยทั่วบานประตู จะเปิดเข้าภายในเรือนเนื่องจากฝาเรือนที่เอียงสอเข้า

หน้าต่าง ถือเป็นส่วนหนึ่งของฝาเรือน ที่ทำหน้าที่ในการช่วยระบายอากาศ และให้แสงสว่างเข้าในตัวเรือน รวมทั้ง เป็นช่องที่ใช้ในการมองเห็นสภาพภายนอกเรือน หน้าต่างประกอบไปด้วย กรอบเซ็ดหน้า ตัวบาน ธรณีหน้าต่าง หย่อง อกเลา คานเตี้ย กบ

3. แนวทางการศึกษา และผลการลงพื้นที่สัมภาษณ์ช่างปรุงเรือนไทยภาคกลางในปัจจุบัน

พัฒนาการของเรือนไทยมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเข้ากันได้กับวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่อาศัยปัจจัยหลัก ที่ทำให้เรือนไทยคงอยู่ได้เพราะมีการพัฒนาของเรือนไทยจาก ความต้องการของผู้อาศัย และฝีมือการปรุงเรือนของครูช่างไทย รูปทรงรูปร่างของเรือนมาจากการคัดกรองความคิดของช่าง และส่งผลกับฝีมือช่างที่สร้างประกอบให้เกิดความเหมาะสมได้ เช่นช่างจีนในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 มีอิทธิพลอย่างมากในส่วนของ การสร้างฝาเรือนในรูปแบบใหม่ เช่น ฝาลัง หรือฝาเพี้ยมของ เรือนไทยในช่วงเวลาดังกล่าว (น.ณ.ปากน้ำ, 2535 :11) ที่เดิมมีฝาประทุน และฝาสสำหรับเป็นหลัก และแม้แต่ในปัจจุบัน จะมีบทบาทของผู้ออกแบบเข้ามา มีอิทธิพลต่อรูปแบบของเรือนเพิ่มมากขึ้น แต่แนวคิดดังกล่าวก็ยังคงอยู่บนพื้นฐานการปรุง เรือนไทยที่มาจากช่างไทยเดิมเป็นหลัก

จึงเห็นได้ว่ารูปร่างของเรือนไทยมีอิทธิพลมาจากช่างปรุงเรือนเป็นอย่างมากและจากการศึกษายังพบว่าพัฒนาการ ของรูปแบบ และองค์ประกอบของเรือนก็น่าจะมาจากการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของการเลือกใช้เทคนิคการก่อสร้างของช่างไทย

ประกอบด้วย เช่น การเพิ่มการแกะสลักบนโครงสร้างส่วนต่างๆ ของเรือนไทย ที่มาจากฝีมือการแกะสลักของช่างจีนในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ถือว่ามีความสามารถในรายละเอียดและประณีตกว่าช่างไทยในช่วงนั้น (น.ณ.ปากน้ำ, 2535: 11)

แนวทางการศึกษาในงานวิจัยนี้จึงมุ่งประเด็นไปที่องค์ความรู้ และแนวคิดที่มีในตัวช่างปรังเรือนไทยเป็นสำคัญ โดยในการเลือกตัวอย่างงานวิจัยเลือกจากตัวช่างปรังเรือน เพื่อเข้าสำรวจเรือน และสัมภาษณ์ โดยค้นหาในเว็บไซต์จากงานของช่างปรังเรือนที่มีในปัจจุบันและทำการสัมภาษณ์ช่างในพื้นที่ วันที่ 5 ม.ค. 19 ม.ค. และ 3 ก.พ. 2556 โดยขอบเขตที่เลือกพิจารณาคือทำการเลือกจังหวัดจำนวน 3 จังหวัด อันได้แก่ จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการคำนึงถึงแนวทางการวางกลุ่มของช่างหรือแนวโน้มที่สายของช่างที่น่าจะเป็น พบว่าจังหวัดราชบุรีจะมีวิถีทางช่างเหมือนกับที่จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสมุทรสงครามจะมีวิถีทางช่างเหมือนกับจังหวัดเพชรบุรี เพื่อพิจารณาถึงรูปแบบและองค์ประกอบของเรือนไทย ที่มีอิทธิพลมาจากการก่อสร้าง และส่งผลต่อการปรังเรือนไทย และอาจเกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบ และองค์ประกอบของเรือนไทยในปัจจุบัน โดยกระบวนการหลังจากจะนำข้อมูลที่ได้ไปทำการเปรียบเทียบกับรูปแบบดั้งเดิมที่ได้จากเอกสารของครูช่างไทยโบราณ เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปของรูปแบบ และองค์ประกอบของเรือนไทยในปัจจุบัน

จังหวัดที่ 1 จังหวัดราชบุรี ผู้ทำวิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่ที่ ต.บางไผ่ อ.เมือง จ.ราชบุรี เพื่อสัมภาษณ์ช่างปรังเรือนไทย คุณสำเภา สุขสำราญ อายุ 69 ปี ประสบการณ์การทำงานประมาณ 45 ปี โดยที่มาขององค์ความรู้ในการก่อสร้างมาจากการเข้าทำงานจริงตั้งแต่เด็ก และไม่ได้เรียนรู้จากโรงเรียนสอน แต่ใช้การฝึกฝนจากการทำงานเป็นหลักประเภทครูพักลักจำ ช่างสำเภามีความชำนาญทางการสร้างบ้านเรือนไทยตามรูปแบบเรือนไทยประเพณีภาคกลางตามหลักการของช่างโบราณคือการใช้ขนาดของไม้ที่ก่อสร้างตามขนาดเดิมตามที่ตนเองเรียนรู้มาด้วยตัวช่างเองในรูปแบบการสร้างแบบจึงมักขึ้นงานมาจากการใช้เรือนไทยเดิมที่มีอยู่มาปรังใหม่โดยอาจมีการเสริมเพิ่มเติมขึ้นงานที่เสียหาย ผุพัง แต่ยังคงสัดส่วนเท่าเดิมไว้ และปรังเรือนใหม่จากแบบก่อสร้างที่ถูกจัดทำขึ้นมาจากแหล่งอื่นโดยอาจได้รับมาจากเจ้าของงานหรือจากตำรา แต่ในลักษณะนี้ช่างจะช่วยทำการพิจารณาขนาด และชนิดของไม้ที่จะไปใช้ทำการสร้างตามที่ท้องตลาดมีขายในปัจจุบัน

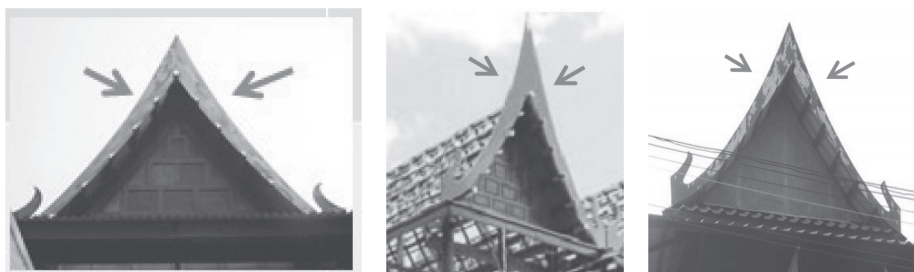
งานปรังเรือนของช่างสำเภา มีการพัฒนาในส่วนของการรายละเอียดในการทำงานที่ช่วยให้การใช้งานกับสภาพชีวิตปัจจุบันของผู้อยู่อาศัยมากขึ้น เช่นเพิ่มเติมความสอดคล้องกับการติดตั้งเครื่องปรับอากาศ โดยการเสริมฝ้าเพดานภายในการเพิ่มฝ้าผนังห้องภายในห้องพักเพื่อทำการซ่อนงานระบบอาคาร เช่น สายไฟฟ้า ดวงโคม (รูปที่ 4)

รูปที่ 4 แสดงรูปการประยุกต์ฝ้าเรือนโดยการเพิ่มระบบงานไฟส่องสว่าง และปรับซ่อนระบบไฟฟ้าไว้ภายในฝ้าผนังเรือน

ที่มา: ผู้วิจัยเป็นผู้ถ่าย

จังหวัดที่ 2 จังหวัดสมุทรสงคราม ช่างปรุ้งเรือนที่ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ ได้แก่ คุณการุณชมภูณัฐ อายุ 45 ปี อยู่ที่ อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม มีประสบการณ์ในการทำงานช่างมา 20 ปีโดยพื้นฐานช่างการุณจบการศึกษาระดับ ปวส. ในสาขา อิเล็กทรอนิกส์และเริ่มทำงานช่างก่อสร้างตั้งแต่ยังเด็ก โดยได้อาจารย์ซึ่งเป็นช่างก่อสร้างที่นำช่างการุณมาช่วยงานก่อสร้าง และสั่งสอนความรู้ทางการก่อสร้างบ้านเรือนไทยให้ ประกอบกับสภาพพื้นที่มีชุมชนบ้านเรือนไทยอยู่มาก ทำให้มีครูช่างปรุ้ง เรือนไทยอยู่เป็นจำนวนมากพัฒนาการในการปรุ้งเรือนจึงมีอยู่มากโดยส่วนมากพบว่าสายงานช่างปรุ้งเรือนไทยใน จ.สมุทรสงคราม จะมีการสืบทอดมาจากวิถีทางช่างจาก จ.เพชรบุรี โดยสังเกตได้จากลักษณะเรือนไทยในจังหวัดทั้งสองจะมีรูปร่าง รูปทรง ใกล้เคียงกัน (รูปที่ 5) สำหรับแนวคิดในการปรุ้งเรือนของช่างการุณจะนิยมใช้การนำเรือนไทยเก่ามาปรุ้งใหม่ และทำการ ซ่อมแซม หรือเปลี่ยนชิ้นส่วนเรือนที่เสียหายด้วยชิ้นส่วนใหม่

รูปที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะเฉพาะของหน้าบ้าน และปลายยอดปั้นลม ระหว่างเรือนไทยที่ จ. สมุทรสงคราม (รูปซ้าย) และเรือนไทยที่ จ. เพชรบุรี (รูปกลาง) จะมีลักษณะหน้าซึ่งสะท้อนลักษณะงานช่างที่คล้ายกัน โดยจะต่าง จากเรือนไทยที่ จ. ราชบุรี (รูปขวา) ซึ่งมีความบางกว่า

สำหรับเทคโนโลยีที่ใช้ในการก่อสร้างเรือนมีการผสมผสานงานก่อสร้างสมัยใหม่บ้าง เพราะตัวช่างเองมีลักษณะ การทำงานทั้งแบบเรือนไทยประเพณีดั้งเดิม และอาคารสมัยใหม่ด้วย โดยผลกระทบจากการทำงานทั้งสองแบบทำให้งานบ้าน เรือนไทยที่ช่างการุณปรุ้งจะมีการยกเรือนส่วนเดิมไว้บนโครงสร้าง ค.ส.ล. ด้านล่าง (รูปที่ 6) มีความคล้ายกับรูปแบบการสร้าง ของช่างสำเภา ที่จังหวัดราชบุรี ที่เมื่อมีการสร้างเรือนไทยใหม่ที่มีรูปร่างแปลกไปจากรูปแบบประเพณีดั้งเดิมเจ้าของงาน ต้องมีการจัดทำแบบก่อสร้างมาให้ ช่างจึงจะสามารถก่อสร้างได้ดี

รูปที่ 6 แสดงรูปเรือนไทยประยุกต์ ที่มีการนำเรือนไทยเดิม มาปรุ้งใหม่ร่วมกับโครงสร้างประยุกต์ ในภาพใช้เสาปูนแทนเสาเดิม ที่มา: ผู้วิจัยเป็นผู้ถ่าย

จังหวัดที่ 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ช่างปรุ้งเรือนที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ได้แก่ คุณสมพร เชี่ยวชุม อายุ 56 ปี ประสบการณ์ทำงาน 35 ปีอยู่ที่ ต.สามกอ อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา ช่างสมพรถือเป็นช่างในกลุ่มงานเรือนไทยที่มีการพัฒนาการอย่างมากกลุ่มหนึ่งในประเทศไทย ประกอบกับอยุธยามีศักยภาพในการสร้างเรือนไทยระบบอุตสาหกรรมโดยมีโรงงานสำหรับผลิตชิ้นส่วนเรือนไทยอย่างเป็นระบบในการป้อนงานก่อสร้าง หรือซ่อมแซมเรือนไทยโดยเฉพาะ ดังนั้นงานของช่างสมพรจึงเป็นงานที่ใช้เวลาในการปรุ้งเรือนระยะสั้นประมาณ 3-7 วัน และมีการพัฒนาต่อยอดรูปแบบเรือนไทยไปในลักษณะต่างๆ โดยเห็นได้จากตัวแบบของเรือนที่มีการปรับเปลี่ยนไปจากรูปแบบดั้งเดิมเป็นจำนวนมาก แต่ช่างสมพรก็ยังรักษาและสืบทอดรูปแบบประเพณีดั้งเดิมควบคู่ไปด้วย โดยมีการทำพิธีกรรมก่อนการก่อสร้าง หรือปรุ้งเรือนไทยใหม่ทุกครั้งตามประเพณีดั้งเดิม

จากแนวคิด และรูปแบบของช่างทั้ง 3 ท่าน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับรูปแบบของเรือนไทยดั้งเดิมจะเห็นได้ถึงลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกัน ขององค์ประกอบเรือนไทยในแต่ละส่วน ดังที่แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบเรือนไทยของช่างไทยในอดีต กับปัจจุบัน

ลักษณะองค์ประกอบที่พิจารณา				
	รูปแบบดั้งเดิม	รูปแบบปัจจุบัน (จังหวัดที่ทำการศึกษา)		
		จ.ราชบุรี	จ.สมุทรสงคราม	จ.พระนครศรีอยุธยา
1. งานฐานราก	เป็นฐานรากแพ ทำจากไม้ เรียกว่า แระ และยึดเสาเรือนกับแระด้วยการใช้ จั่ว และ กงพัด	มีการปรับเปลี่ยนไปใช้ โครงสร้างฐานรากสมัยใหม่ ใช้ลักษณะเป็นแกนเหล็กเพิลตบพื้นและเจาะเสาไม้เสียบไว้ยึดกันอยู่ด้วยเดือยเหล็ก	มีการปรับเปลี่ยนไปใช้ โครงสร้างฐานรากสมัยใหม่ใช้ ลักษณะเป็นลักษณะตอม่อปูนรับเสาไม้	คล้ายที่ ราชบุรี แต่มีการยกตอม่อขึ้นมา พร้อมบันปูนให้ดูสวยงาม
2. งานเสา	เสาทำงานไม้ มีลักษณะเป็นเสาสอบเล็กที่ปลาย ขนาดของเสาที่ใช้ส่วนโคน 25 ซม. ปลาย 20 ซม. นิยมใช้เป็นไม้สัก	ใช้เสาเดิม ที่ถอดออกมาจาก เรือนหลังเก่า เพราะได้ขนาด และความยาว รวมทั้งความ แข็งของเนื้อไม้ที่ได้อายุบางหลัง ใช้การประยุกต์เป็นเสา ค.ส.ล. แทนในส่วนเดือยล่าง	ใช้เสาเดิม ที่ถอดออกมาจาก เรือนหลังเก่า เพราะได้ขนาด และความยาว รวมทั้งความ แข็งของเนื้อไม้ที่ได้อายุบางหลัง ใช้การประยุกต์เป็นเสา ค.ส.ล. แทนในส่วนเดือยล่าง	ใช้ระบบเสาไม้ ที่ทำมาสำเร็จจากโรงงาน และบางส่วน นำมาจากเรือนไทยหลังเก่า
3. งานพื้นและ โครงสร้างรับพื้น	พื้นทำจากไม้สัก ลักษณะแบนวางอยู่บนโครงสร้างรับพื้นที่มีทั้งส่วนที่เป็น รอด และตง	ลักษณะโครงสร้างรับพื้นเป็น คานและตง โดยวางคานประกบเสาเป็นคู่ตามยาว และวางตงด้านสกัด พื้นวางบนตง	ลักษณะโครงสร้างรับพื้นเป็น รอดและตง โดยวางรอดในช่องเสาดตามยาว และวางตงด้านสกัด พื้นวางบนตง	ลักษณะโครงสร้างรับพื้นเป็น คานและตง โดยวางคานประกบเสาเป็นคู่ตามยาว และวางตงด้านสกัด พื้นวางบนตง
4. งานผนัง	ผนังหรือฝา ทำจากไม้ ประกอบกันเข้าเป็นผืนจาก ชิ้นส่วนเล็กๆ มีอยู่หลายประเภทตามลักษณะของ หน้าตาฝาที่ประกอบกัน ได้แก่ ฝาประกน ฝาประกนกระกาน ดุนฝาลูกฟัก ฝาลูกฟัก กระดานดุม ฝาสายบัว ฝาสายบัวกระดานดุน ฝาสำหรับวัด (ฝาใบเตย) ฝากระแซงอ่อน ฝาขัดแตะ ฝากระดานเรียบ ฝาล้างหรือฝาเพี้ยม และฝาล้างแพน ³	ฝามีการทำขึ้นใหม่ที่หน้างาน เป็นการประกอบหน้างาน แบบประกนมีลูกฟัก	ฝามีทำขึ้นใหม่ แต่ใช้รูปแบบ ประกนดั้งเดิม หรือฝาเก่า จากบ้านเดิมที่ถอดออกมา	ฝามีทำขึ้นใหม่แบบประกน แต่มีการทำลูกฟักประกอบ ทำจากโรงงานมาติดตั้ง

ลักษณะองค์ประกอบที่พิจารณา				
	รูปแบบดั้งเดิม	รูปแบบปัจจุบัน (จังหวัดที่ทำการศึกษา)		
		จ ราชบุรี	จ สมุทรสงคราม	จ พระนครศรีอยุธยา
5. งานเครื่องบนหลังคา	ส่วนประกอบจากไม้ด้านบนของเรือน เช่น ช่อ แป อกไก่ จันทัน	ทำตามลักษณะเดิมของรูปแบบเรือนไทยโบราณ มีโครงสร้างจันทัน ช่อ เต้า แป	ทำตามลักษณะเดิมของรูปแบบเรือนไทยโบราณ มีโครงสร้างจันทัน ช่อ เต้า แป	ทำตามลักษณะเดิมของรูปแบบเรือนไทยโบราณ มีโครงสร้างจันทัน ช่อ เต้า แป
6. งานเครื่องหลังคาส่วนจั่ว	แผงสามเหลี่ยม ทำจากไม้เพื่อใช้อุดช่องว่างคันทันหลังคาเข้ามาทั้งสองด้านสำหรับกันแดด กันฝนสาดเข้าในเรือนนิยมทำหลายแบบได้แก่ จั่วเกสิด จั่วคันทัน จั่วแสงอาทิตย์ จั่วลูกฟัก หน้าพรหม	ทำตามลักษณะเดิมของรูปแบบเรือนไทยโบราณ จั่วลูกฟักหน้าพรหม จั่วแสงอาทิตย์	ทำตามลักษณะเดิมของรูปแบบเรือนไทยโบราณ จั่วลูกฟักหน้าพรหม จั่วแสงอาทิตย์	ทำตามลักษณะเดิมของรูปแบบเรือนไทยโบราณ จั่วลูกฟักหน้าพรหม จั่วแสงอาทิตย์
7. งานเครื่องหลังคาส่วนวัสดุมุง	เครื่องมุงหลังคามีอยู่หลายชนิด เช่น กระเบื้องจาก	ปรับปรุงการใช้กระเบื้องลอนคู่ มาแทน กระเบื้องมุงแบบเดิม แต่ก็ยังมีใช้ในกรณีที่ต้องการ	ปรับปรุงการใช้กระเบื้องลอนคู่ มาแทน กระเบื้องมุงแบบเดิม	ทำตามลักษณะเดิมของรูปแบบเรือนไทยโบราณ
8. งานประตูหน้าต่าง	ส่วนประกอบเรือนที่ใช้เป็นส่วนเชื่อมต่อระหว่างห้องในเรือน และภายนอกเรือน มีชิ้นส่วนประกอบกันเข้าเป็นประตู-หน้าต่าง อยู่หลายส่วน	ทำตามลักษณะเดิมของรูปแบบเรือนไทยโบราณ และเพิ่มลายฉลุที่หย่องช่องกระจก และกรอบธรณี	ทำตามลักษณะเดิมของรูปแบบเรือนไทยโบราณ ไม่เน้นลายฉลุ	ทำตามลักษณะเดิมของรูปแบบเรือนไทยโบราณ และเพิ่มลายฉลุที่หย่องช่องกระจก และกรอบธรณี ใช้อุปกรณ์มือจับแบบปัจจุบัน
9. งานการติดตั้งชิ้นงาน	เทคโนโลยีดั้งเดิมจากภูมิปัญญาของช่างไทยเป็นการทำงานแบบสลักและเดือย	มีทั้งการใช้ สลักเดือย และนอตเหล็กในการประกอบตามแบบแผนโบราณ	มีทั้งการใช้ สลักเดือย และนอตเหล็กในการประกอบตามแบบแผนโบราณ	มีทั้งการใช้ สลักเดือย และนอตเหล็กในการประกอบตามแบบแผนโบราณ
10. งานการติดตั้งภายใน ฝ้า งานระบบ	แนวคิดดั้งเดิม เรือนไทยไม่นิยมทำฝ้าเพดานเนื่องด้วยต้องการมองเห็นโครงสร้างหลังคาทั้งปัญหาที่มาจากเรื่องของแมลง ปลวก มอด ที่อาจมาทำลายไม้ได้	มีการเดินระบบไฟฟ้า ทั้งแบบฝังในฝ้าเรือน และตึกริปสายไฟ และมีการตีฝ้าเพดานทั้งภายในห้อง และภายนอก เพื่อติดตั้งระบบปรับอากาศ	มีการเดินระบบไฟฟ้า ทั้งแบบฝังในฝ้าเรือน และตึกริปสายไฟ และมีการตีฝ้าเพดานทั้งภายในห้อง และภายนอกเพื่อติดตั้งระบบปรับอากาศ	มีการเดินระบบไฟฟ้า ทั้งแบบฝังในฝ้าเรือน และตึกริปสายไฟ และมีการตีฝ้าเพดานทั้งภายในห้อง และภายนอกเพื่อติดตั้งระบบปรับอากาศ

ที่มา: จาก หนังสือสารานุกรมฯ ฉบับที่ 13 หน้า 24

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าลักษณะการทำงานของช่างทั้ง 3 จังหวัด มีทั้งวิธีการก่อสร้างที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้ 1) ส่วนฐานรากทั้ง 3 จังหวัดมีการประยุกต์ใช้ฐานรากระบบปัจจุบันมาใช้งานแทนฐานรากแบบดั้งเดิม 2) ส่วนของเสาเรือนมีการนำเสาของเรือนเก่ามาประยุกต์ใช้ใหม่ แต่ จ.ราชบุรี และ จ.สมุทรสงคราม มีการนำเสา ค.ส.ล. มาใช้ แต่จะเป็นเฉพาะส่วนเตี้ยล่างของเรือนเท่านั้น 3) ส่วนของพื้นยังคงลักษณะความเป็นพื้นไม้แบบดั้งเดิม แต่มีลักษณะการทำโครงสร้างรับตงที่แตกต่างกัน โดย จ. ราชบุรี และ จ.พระนครศรีอยุธยา ใช้วิธีนำคานคู้ประคบเสามารับตง ส่วนที่ จ.สมุทรสงคราม ใช้วิธีนำรอดมารับตง 4) ส่วนของผนังทั้ง 3 จังหวัดยังคงไว้ซึ่งรูปแบบของฝาเรือนตามรูปแบบดั้งเดิม และคงความเป็นไม้ของวัสดุ 5) ส่วนเครื่องบนของเรือนทั้ง 3 จังหวัดยังคงไว้ซึ่งองค์ประกอบ และลักษณะโครงสร้างรองรับหลังคาแบบดั้งเดิมไว้ แต่วัสดุมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับความพอใจของเจ้าของงานเป็นหลัก 6) งานประตุนหน้าต่างทั้ง 3 จังหวัดยังคงไว้ซึ่งองค์ประกอบ และรูปแบบของบานประตุนหน้าต่างแบบดั้งเดิมไว้ 7) เทคนิคการติดตั้งชิ้นส่วนต่างๆทั้ง 3 จังหวัดยังใช้ลักษณะการติดตั้งเรือนด้วยวิธีสลักเดือยหรือนอตเหล็กตามรูปแบบดั้งเดิม 8) ส่วนของการติดตั้งฝ้าเพดาน และการติดตั้งระบบไฟฟ้า ทั้ง 3 จังหวัดมีการติดตั้งฝ้าเพดานในกรณีที่เจ้าของงานต้องการติดตั้งระบบปรับอากาศ และระบบไฟฟ้า ใช้การฝังไว้ในฝาเรือน หรือแบบตีกริปสายไฟภายนอกฝาเรือน

4. อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่ารูปแบบองค์ประกอบของเรือนไทยทั้ง 3 จังหวัด ยังคงมีการใช้รูปแบบดั้งเดิมในอดีตมาใช้ต่อในปัจจุบันอยู่เป็นส่วนใหญ่แต่ก็มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพการก่อสร้าง และเทคนิคในการปรุงเรือนของช่างแต่ละคนเป็นหลักโดยสรุปดังนี้

1. ระบบฐานรากของเรือนไทยในลักษณะของฐานรากเรือนแบบดั้งเดิม อันได้แก่แระ มีการยกเลิกการใช้งานไปอย่างถาวรโดยสังเกตได้จากเรือนไทยที่สร้างใหม่ในปัจจุบันหรือยกบางส่วนจากเรือนเก่ามาใช้งานใหม่ ไม่นิยมสร้างฐานรากเป็นแบบ แระ อย่างโบราณ แต่เปลี่ยนไปใช้โครงสร้างฐานรากแบบมีตอม่อ และเสาเข็มแบบที่ใช้ในอาคารสมัยใหม่ (รูปที่ 7) เนื่องจากเสาเรือนในอดีตช่างไทยจะฝังโคนเสาไว้กับแระอยู่ใต้ดินจึงเกิดการผุกร่อน และถูกปลวกทำลายได้ง่ายแม้จะแก้โดยการใช้ไม้เนื้อแข็ง หรือไม้สักแล้วก็ตาม ซึ่งจะสังเกตเห็นเรือนไทยโบราณมีการการผุกร่อนของโคนเสาแทบทั้งหมด และเนื่องด้วยการที่เรือนไทยวางอยู่บนโครงสร้างบนดินแบบ แระ จึงไม่มีความมั่นคง แข็งแรงมากกว่านักเพราะสังเกตได้จากการที่เรือนไทยที่ใช้ แระ จะมีอาการสั่นเวลาที่เดินอยู่บนเรือน ดังนั้นการสร้างฐานรากแบบตอม่อ และเสาเข็มจะช่วยลดปัญหาการสั่นที่เกิดขึ้นได้ รวมทั้งเพิ่มความสามารถในการรับน้ำหนักบรรทุกของเรือนได้มากยิ่งขึ้น

รูปที่ 7 แสดงรูปตอม่อ ที่นำมาใช้ในปัจจุบันของทั้ง 3 จังหวัด (ซ้าย จ.ราชบุรี กลาง จ.สมุทรสงคราม ขวา จ.พระนครศรีอยุธยา)
ที่มา: ผู้วิจัยเป็นผู้ถ่าย

2. ระบบโครงสร้างสำหรับการรองรับพื้นเรือน เนื่องด้วยระบบโครงสร้างที่ใช้ในการรองรับพื้นเรือนไทยยังคงอยู่ใช้ไม้เป็นโครงสร้างหลักเช่นเดียวกับในอดีต แต่เนื่องด้วยสภาวะการขาดแคลนไม้ และราคาของไม้ที่ใช้ในการก่อสร้างมีราคาสูงมากกว่าในอดีต ช่างปรุเรือนในปัจจุบันจึงมีการปรับเปลี่ยนระบบการรองรับพื้น โดยใช้การรองรับพื้นเป็น 2 ระบบได้แก่ ระบบการวางพื้นลงบนตง และวางตงบนรอตอีกครั้ง และระบบการวางพื้นลงบนตง และวางตงลงบนคานคู้อีกครั้ง โดยในระบบแรกเนื่องด้วยแนวคิดของการใช้รอตไม้จำเป็นต้องมีการเจาะรูลงที่ตัวเสาบริเวณกึ่งกลางเสาคว้านเป็นรู เพื่อสอดตัวรอตเข้าไป และด้วยความจำเป็นทางการรับแรงของโครงสร้าง ทำให้ตัวรอตต้องเป็นไม้ที่มีความหนา และความสูงของตัวรอตที่สูงมากเพียงพอที่จะสามารถรับแรงที่กดลงมาได้ของตงและพื้นจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ลักษณะเสาเรือนที่ใช้ต้องมีเส้นผ่านศูนย์กลางมากเพียงพอ เพื่อให้เหลือพื้นที่หน้าตัดของเสาเพียงพอที่จะรับแรงกดได้แต่ด้วยสาเหตุของปัญหาเรื่องการขาดแคลนไม้ และไม่มีราคาแพง จึงทำให้ช่างในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนเป็นการใช้ระบบรอต (รูปที่ 8) มาเป็นระบบคานคู้ประกบกับเสา (รูปที่ 9) โดยการบากข้างเสาเพื่อเป็นบ่าในการรองรับคานไม้ พร้อมกับเจาะรู และร้อยเดือยเหล็กร้อยน๊อต เพื่อยึดองค์ประกอบดังกล่าวไว้ด้วยกันรวมทั้งเพื่อช่วยรับแรงที่ส่งผ่านไปยังเสา ซึ่งลักษณะโครงสร้างแบบนี้จะสามารถช่วยลดขนาดของไม้ทั้งในเรื่องความหนา และความสูงของคานไม้ ให้สามารถใช้ขนาดที่เล็กกว่าการทำให้เป็นรอตไม้ รวมทั้งช่วยให้การรับแรงของเสาไม้มีพื้นที่หน้าตัดรับแรงเหลือมากกว่าเสาไม้ที่ใช้ในระบบรอตไม้โดยทั้ง 2 ระบบก็นำตงไม้มาวางซ้อนอีกครั้งเพื่อทำการวางแผ่นพื้นไม้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสามารถทำให้ไม่จำเป็นต้องใช้แผ่นพื้นที่มีขนาดยาวมากนัก โดยจากการสังเกตจะเห็นว่าการใช้งานโครงสร้างรับพื้นแบบที่ใช้จันทรวรอตไม้ มีแนวโน้มที่จะใช้งานลดลงกับการสร้างเรือนไทยในอนาคตและใช้ระบบคานคู้มากขึ้น

รูปที่ 8 แสดงรูปโครงสร้างรับพื้นแบบรอตรับตง
ที่มา: ผู้วิจัยเป็นผู้ถ่าย

รูปที่ 9 แสดงรูปโครงสร้างรับพื้นแบบคานรับตง โดยมีการบากเสาและคานนั่งอยู่ในร่องบาก
ที่มา: ผู้วิจัยเป็นผู้ถ่าย

3. รูปแบบเสาเรือนที่ใช้ เริ่มมีการปรับเปลี่ยนจากลักษณะของเสาไม้ เป็นเสาปูนแบบกลมในส่วนของเดี่ยวล่างมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่ามีการใช้งานเสาปูนในส่วนชั้นล่างของเรือน หรือเดี่ยวล่างมีมากขึ้น ส่วนด้านบนตัวเรือนหรือเดี่ยบน ยังคงใช้งานเสาไม้แบบดั้งเดิมที่มากับตัวเรือนโดยสาเหตุน่าจะมาจากการที่เสาไม้ที่มีขนาด และความยาวเพียงพอตามความต้องการในปัจจุบันค่อนข้างหายาก และมีราคาแพง ช่างปรุ้งเรือนในปัจจุบันจึงนิยมเปลี่ยนเอาเสาปูนแบบกลมมาใช้งานแทน (รูปที่ 10) ด้วยเหตุผลที่ว่าส่วนเดี่ยบนของเรือน ที่เป็นเสาไม้เดิมมักไม่ได้รับผลกระทบจากการผุพังมากเท่ากับเสาไม้ในส่วนเดี่ยวล่าง ทำให้เมื่อมีการย้ายเรือนไปปลูกในที่ใหม่จึงมักพบปัญหาที่เสาส่วนเดี่ยวล่างของเรือนชำรุดเสียหายมาก จึงต้องตัดเสาส่วนล่างทิ้ง และต้องทำการหาชิ้นส่วนเสาอื่นมาทดแทนซึ่งอาจพบปัญหาในการต่อไม้ใหม่เข้าไปแทนที่เสาเดิมในส่วนเดี่ยวล่างค่อนข้างยาก และมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการหาเสาไม้มาเปลี่ยนสูงกว่าการใช้เสาปูนแทน แต่วิธีการนี้ก็ยังพบปัญหาในเรื่องของลักษณะเสาปูนที่นำมาใช้มีเส้นผ่านศูนย์กลางที่เท่ากันตลอดทั้งต้นไม่ได้มีลักษณะสอบปลายเหมือนเสาไม้ที่ด้านบนของเสามีขนาดเล็กกว่าโคน ทำให้ลักษณะรูปทรงเรือนไทยที่ออกมาจะดูสัดส่วนแปลกไปจากเดิม

รูปที่ 10 แสดงรูปการใช้เสา ค.ส.ล. แทนเสาไม้ในส่วนเดี่ยวล่าง
ที่มา: ผู้วิจัยเป็นผู้ถ่าย

4. การปรับเปลี่ยนวัสดุจากวัสดุดั้งเดิมอันได้แก่กระเบื้องประเภทต่างๆ เช่นกระเบื้องว่าว กระเบื้องหางเหี่ยว หรือจาก มาเป็นกระเบื้องลอนคู่ตามแบบอาคารสมัยใหม่ด้วยเหตุผลที่วัสดุแบบอาคารสมัยใหม่มีความคงทนมากกว่า และสามารถหาได้ง่ายในท้องตลาดแต่วัสดุดั้งเดิมดังกล่าวไม่สามารถนำมาใช้งานได้ทันทีที่ต้องมีการดัดแปลงโดยใช้วิธีตัดแผ่นกระเบื้องลอนคู่ให้โค้งได้ตามรูปทรงของหลังคาเรือน (รูปที่ 11) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้องค์ประกอบของเรือนไทยในส่วนของโครงรับหลังคาเปลี่ยนไปจากแบบดั้งเดิม อันได้แก่ กลอน และระแนงที่รับแผ่นกระเบื้องเดิมถูกยกเลิกการใช้งานไป และใช้แปลนมาเป็นส่วนโครงสร้างหลักในการรับแผ่นกระเบื้องหลังคาแทน

รูปที่ 11 แสดงรูปการใช้วัสดุประเภทกระเบื้องลอนคู่แทนวัสดุประเภทเดิมเช่นกระเบื้องหางว่าว ใบจาก ส่งผลให้องค์ประกอบของหลังคาหายไปได้แก่ กลอน และระแนง

ที่มา: ผู้วิจัยเป็นผู้ถ่าย

นอกจากนี้การพัฒนารูปแบบองค์ประกอบของเรือนที่อยู่นอกเหนือจากแนวคิดของช่างที่มีในปัจจุบันเป็นหลัก ได้แก่แนวคิดของการพัฒนารูปแบบของเรือนไทยที่มากขึ้นกว่าองค์ประกอบดั้งเดิม เช่น ฝาเพดาน ที่มุงตบสนองต่อการใช้งานในยุคปัจจุบันมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะการผนวกงานระบบประกอบอาคารเช่น ระบบปรับอากาศ ระบบไฟฟ้า ซึ่งเดิมไม่ทำให้สามารถเข้ากับรูปแบบเดิมได้โดยไม่เกิดความขัดแย้งทั้งสัดส่วน และการใช้งานและการดัดแปลงองค์ประกอบเรือนให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ของประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต รวมถึงแนวคิดของการพัฒนารูปแบบของเรือนไทยที่สามารถสร้างสภาวะน่าสบายให้เกิดภายในเรือนไทยที่เหมาะสมมากที่สุด

5. ข้อสรุป

ตารางที่ 2 แสดงรูปแบบขององค์ประกอบเรือนไทยในปัจจุบัน

จากการศึกษาทำให้ได้รูปแบบองค์ประกอบบ้านเรือนไทยประเภทคอกกลางในปัจจุบัน จากแนวคิด และการก่อสร้างของช่างปรุงเรือนในปัจจุบัน ดังนี้

องค์ประกอบเรือน ในรูปแบบปัจจุบัน	องค์ประกอบเรือน ในรูปแบบอดีต	คำอธิบาย
1. ตอม่อ- เสาเข็ม	1. แระ จัว กงพัด	ฐานราก-ตอม่อ ตามรูปแบบของอาคารสมัยใหม่ รับแรงได้ดี ไม่เกิดอาการสั่นภายในเรือน เวลาใช้งานอาคาร
2. เสาเรือน	2. เสาเรือน	เสาเรือนส่วนมากยังใช้ตามแนวคิดเดิม มีขนาดโคน 25 ซม. ปลาย 20 ซม. และอาจปรับเปลี่ยนใช้เสาที่อยู่ส่วนเดียวล่างเป็น เสาปูนกลม
3. คานคู้	3. รอด รา	คานคู้ทำหน้าที่แทนรอด ซึ่งทำให้ช่างปรุงเรือนสามารถลดขนาดของความหนาและความสูงของไม้ได้มากยิ่งขึ้น
4. ตง	4. ตง	ทำหน้าที่รองรับพื้น ทำให้พื้นไม้สามารถใช้ความยาวได้สั้นลงกว่าไม่มีการใช้ตง ขนาด 4 x 5 ซม. ทูกระยะ 40-50 ซม.
5. พริ้ง	5. พริ้ง	ทำหน้าที่รัดเสา ให้คงรูปและเป็นแนว มีขนาด 5 x 20 ซม. นอกจากนี้ยังรับหน้าที่ในการรับผนัง หรือฝ้าของเรือน
6. พื้น	6. พื้น	แผ่นไม้แบนวางตามแนวนอน ขนาด 5 x 40 – 45-50 ซม.
7. ฝา	7. ฝา	เหมือนเดิม
8. กันสาด	8. กันสาด	เหมือนเดิม
9. เค้า	9. เค้า	เหมือนเดิม
10. สลัก-เดือย	10. สลัก-เดือย	เหมือนเดิม
11. ค้างคาว	11. ค้างคาว	เหมือนเดิม
12. หัวเทียน	12. หัวเทียน	เหมือนเดิม
13. ชื่อ	13. ชื่อ	เหมือนเดิม
14. ดั้ง	14. ดั้ง	เหมือนเดิม
15. ออกไก่	15. ออกไก่	เหมือนเดิม
16. จันทัน	16. จันทัน	เหมือนเดิม
17. แปหัวเสา	17. แปหัวเสา	เหมือนเดิม
18. แปลาน	18. แปลาน	เหมือนเดิม
19. กลอน	19. กลอน	เหมือนเดิม

องค์ประกอบเรือน ในรูปแบบปัจจุบัน	องค์ประกอบเรือน ในรูปแบบอดีต	คำอธิบาย
20. ระแนง	20. ระแนง	เหมือนเดิม
21. เชิงชาย	21. เชิงชาย	เหมือนเดิม
22. ไม่ปิดลอน	22. ตะพานหนู	ถ้าเรือนไทยใช้วัสดุเป็นกระเบื้องลอนคู่ จะใช้ส่วนปิดกันหลังคาเป็นไม้ปิดลอน แต่ถ้าเป็นกระเบื้องแบบโบราณจะใช้แบบตะพานหนู
23. วัสดุมุง	23. วัสดุมุง	วัสดุที่ใช่มิทั้งแบบเดิม และแบบใหม่ ถ้าคงใช้แบบเดิมจะมีองค์ประกอบหลังคาเหมือนเดิม แต่ถ้ามีการเปลี่ยนวัสดุเป็น กระเบื้องลอนคู่ตามอาคารสมัยใหม่ จะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบรับโครงสร้างหลังคาเพื่อให้เกิดความเหมาะสม
24. บันลม	24. บันลม	เหมือนเดิม
25. หน้าจั่ว	25. หน้าจั่ว	เหมือนเดิม
26. ไซรา	26. ไซรา	เหมือนเดิม
27. คอสอง	27. คอสอง	เหมือนเดิม
28. ร่องตีนช้าง	28. ร่องตีนช้าง	เหมือนเดิม
29. ช่องแมวรอด	29. ช่องแมวรอด	เหมือนเดิม
30. ประตู	30. ประตู	เหมือนเดิม
31. หน้าต่าง	31. หน้าต่าง	เหมือนเดิม
32. บันได	32. บันได	เหมือนเดิม

จากตารางที่ 2 ทำให้เห็นได้ว่าลักษณะรูปแบบ และองค์ประกอบของเรือนไทยในปัจจุบันยังคงใช้รูปแบบ และองค์ประกอบดั้งเดิมทั้งสิ้น 24 องค์ประกอบจากทั้งหมด 32 องค์ประกอบ คิดเป็น 75 เปอร์เซ็นต์ และมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งสิ้น 8 องค์ประกอบจากทั้งหมด 32 องค์ประกอบคิดเป็น 25 เปอร์เซ็นต์ โดยเหตุผลที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ส่วนมากเป็นผลมาจากปัญหาทางด้านกายภาพวัสดุ และปัญหาในเรื่องของราคาของวัสดุหลักคือ ไม้ที่มีราคาสูงขึ้น และปัญหาจากกายภาพของไม้คือปัญหาในเรื่องของการผุร่อนอันเนื่องมาจากความชื้นที่มาจากพื้นดิน และจากการทำลายของแมลงหรือปลวก จึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของเรือน เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว เช่น การผุร่อนของโคนเสาอันเป็นผลมาจากความชื้นที่ขึ้นดินเพราะเสาปักลงดินโดยตรงจึงมีการเลิกใช้ฐานรากแบบแระ มาเป็นฐานรากแบบเป็นตอม่อที่ทำจาก ค.ส.ล. แทน และปัญหาที่เกิดจากราคาไม้ที่สูงขึ้นจึงต้องพยายามลดทอนขนาด และความหนาของไม้ แต่ยังคงความสามารถในการรับแรง หรือน้ำหนักเรือนที่ต้องบรรทุกอยู่ และมีความแข็งแรงเพียงพอ เช่นการเปลี่ยนจากรอด มาเป็นคานคู้ในโครงสร้างรับพื้นเรือน และการประยุกต์ใช้วัสดุก่อสร้างสมัยใหม่เข้ามาทดแทนของเดิม เพื่อความสะดวก และรวดเร็วในการก่อสร้าง รวมทั้งยังสามารถหาวัสดุได้ง่ายยิ่งขึ้นแต่ในการใช้งานต้องมีการประยุกต์ใช้เพื่อความสอดคล้องกับกายภาพของเรือนไทยภาคกลางไว้

จากการศึกษาในครั้งนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้ถึงพัฒนาการของแนวคิดในการปรุงเรือนของช่างไทยในปัจจุบัน ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบ และองค์ประกอบเรือนที่เกิดขึ้น และเป็นแนวทางให้ สถาปนิก และผู้ออกแบบที่สนใจออกแบบบ้านเรือนไทยได้เรียนรู้ว่าเมื่อทำการออกแบบเรือนไทยในปัจจุบันต้องใส่องค์ประกอบเรือนเช่นใดเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในวงการก่อสร้างเรือนไทยประเพณีภาคกลางในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. **ไทยในจดหมายเหตุแกมเฟอร์**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ในงานพระราชทางเพลิงศพ นายเกลื่อน ชัยนาม (พระยาอุภัยพิพากษา). 2487.
- กลุ่มอนุรักษ์โบราณสถาน สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา กรมศิลปากร. **โครงสร้างการจัดทำองค์ความรู้ด้านการสำรวจสถาปัตยกรรมเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน(อาคารเรือนทรงไทย)**. พระนครศรีอยุธยา : กรมศิลปากร. 2553.
- การุณ ชมพูนุช. (3 ก.พ. 2556). สัมภาษณ์.
- โครงการสารานุกรมสำหรับเยาวชน. **สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 13**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ 9. 2549
- จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. **อภิตานศัพท์เรือนไทยภาคกลาง**. กรุงเทพฯ : อนุกรรมการมรดกของชาติ, 2537.
- น. ณ. ปากน้ำ. **แบบแผนบ้านเรือนไทยในสยาม**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2548.
- น. ณ. ปากน้ำ. **แบบแผนบ้านเรือนไทยในสยาม เรือนไทย เรือนปั้นหยา เรือนมะนิลา เรือนขนมปังขิง**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2535.
- พลูลวง. **สร้างเรือนให้อยู่เย็นเป็นสุข (คติความเชื่อ และประเพณีการสร้างเรือน)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2546.
- สมพร เขียวขุ่ม. (5 ม.ค. 2556). สัมภาษณ์.
- สำเภา สุขสำราญ. (19 ม.ค. 2556). สัมภาษณ์.
- เสฐียรโกเศศ. **ประเพณีเนื่องในการสร้างบ้านปลูกเรือน**. กรุงเทพฯ : สนพ.แม่คำผาง. 2531.